

הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל עֲלֵינוּ

סֵפֶר

זְהַר הַקְּדוֹשׁ

עִם פֶּאָר
הַתְּפִלָּה וְהַכְּבוֹד

עֵזְרָא וְקֵלֶשֶׁת מִן שְׁמַיָא נְהִירָת

כִּי אֵל אֱלֹהֵינוּ נִפְתָּר

מֵאִמֶּר לַפְּרִשֵׁת פִּנְחָס

כְּחֻצָּאת יְשִׁיבָת "אֲבִיר יַעֲקֹב"
מוֹסְדוֹת "אוֹר מֵאִיר שְׂמֻחָה" נְהַרִּיָּה
עַל שֵׁם בֵּ"ק אֲדַמוֹר רַבִּי מֵאִיר אֲבִיחֵצִירָא זִע"א

מִדְּוֵרֶת קָרָן מְלֵלֵי בֵּרְכָה

גודל עונן לשון הרע

**רְבִי שִׁמְעוֹן אָמַר, אֶלְמָלָא הוּוּ עֵיילִין יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא, בְּסִימָנָא (ג"א)
בְּאוּמָנָא דְלִישָׁנָא בִישָׂא, לֹא הָוּה קָאִים עֲלָמָא רְגַעָא חַד.
מֵאן אוּמָנָא דְלִישָׁנָא בִישָׂא, נְחָשׁ. וְרִזָּא דְמַלְאָה, מְדַאֲתָא נְחָשׁ עַל תְּנִיה**

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

במאמר זה יתבאר מה הועילה תפילתו של משה על בני ישראל, ולכן יבאר רבי שמעון חומרת עון לשון הרע בכלל, ובפרט במעשה המרגלים שהוציאו דבה על ארץ ישראל ובכך הגדילו עוונם מאד, לפי שהקדוש ברוך מקנא על כבוד הארץ. ולכן נגזר עליהם כליה ח"ו אלא שבזכות תפילת משה ניצלו.

נכנסים לארץ ישראל, **בְּסִימָנָא** (דף קס"א ע"א) **דְלִישָׁנָא בִישָׂא** - באותו רושם וזוהמא של לשון הרע שקבלו מהמרגלים¹, **לֹא הָוּה קָאִים עֲלָמָא רְגַעָא חַד** - לא היה מתקיים העולם אפילו רגע אחד².

מֵאן אוּמָנָא דְלִישָׁנָא בִישָׂא, נְחָשׁ - מ"הו שאומנתו לשון הרע, נחש³, **וְרִזָּא דְמַלְאָה** - וסוד הדבר, **מְדַאֲתָא נְחָשׁ עַל תְּנִיה**

מה שספרו על השאר לא היה אמת, ולהוציא שם רע נתכוננו. כדי להבהיל את ישראל. ובגלל קבלת לשון הרע הזה לא נכנסו ישראל לארץ.

רְבִי שִׁמְעוֹן אָמַר - מה שספרו המרגלים שהם ראו את הנפילים היה לשון הרע, כי לא ראו אלא את ילידי הענק 'אחימן ששי ותלמי', כמבואר בפסוק (יג כב), אלא כונתם היתה להבהיל את ישראל⁴, **וְאֶלְמָלָא הוּוּ עֵיילִין יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא** - אילו⁵ היו בני ישראל

מקורות וצייונים

[כנראה כונתו לפירוש הרמ"ז הנ"ל, שבדפוס ישן נדפס עם המק"מ] ויש לומר כמו מוציא שם רע שגם כן אבדה החן אשה על בעלה בעיניו ואף על פי כן אמרה תורה (דברים כב ט) 'לא יוכל שלחה' ועל כרחו ידור עמה, והיה ראוי שגם בחן מקום [חן מקום על יושביו] שיבאו לארץ על כרחם כנ"ל, על זה תירץ דאם היו נכנסים באופן זה שלא היה מתוקן יותר והיה נשאר בהם דבוק חטא לשון הרע והוא הוזהמא דאטיל נחש לא הוה קיימא עלמא כלל, וניתקן שיפלו פגריהם במדבר ויתמו ויתקן החטא שיהיו בניהם דבוקים בה' יתברך. ע"כ.

ג. כך היא הגירסה בדפוס מנטובה ובדפוס קרימונה. וכן נראה ברמ"ק ובדמשק אליעזר. ובנוסחא אחרינא '**בְּאוּמָנָא דְלִישָׁנָא בִישָׂא**' והיא גירסת בעל המקדש מלך בדפוס אמסטרדם. ובדפוס קושטא, ליוורנו ווילנא, הובא במוסגר. [ועיין חידושי הר"ם (בספר הזכות פר' שלח) ובספר מלא העומר למהרא"ל צינץ (דברים אות לד) שנראה שגרסו 'באומנא']

ד. לפי הגירסה 'באומנא דלישנא בישא', פירושו אילו היו נכנסים לארץ כשדבוק בהם חטא של אותו 'אומן' לישנא בישא, הוא הנחש. ע"פ חידושי הר"ם (הנ"ל).

ה. כתב הרמ"ז וז"ל והכונה בכאן שכל באי הארץ היו מאמינים בהשם יתברך ולא נשאר בקרב לבם שמץ שום ערעור מאבותם שמתו במדבר מפני שקבלו לשון הרע מהמרגלים עכ"ל ולמעלה (בקטע הבא) ביארנו ע"פ הגר"א.

ו. **סיפרי** לשון הרע על הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו חז"ל

כו. 'יחוללו' מלשון 'חלל'. הגר"א, קרני אור ואמת ליעקב. כה. הגר"א.

א. ע"פ הרמ"ז ק.

ב. כתב הרמ"ז: יש אלמלא שהוא כמו אילו, כדאיתא בשבת (קמח.) אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות, ובכתובות (לג.) אלמלא נגדוה לחנניה מישראל ועוריה וכו'. ע"כ. וכתב החיד"א בהגהותיו: אח"י [אמר חיים יוסף] התוספות במגילה (פא.) כתבו גם כן דיש ב' פירושים בתיבת 'אלמלא'. ע"כ. וכוונתו לבאר שאין הכוונה כאן 'אלמלא' אילו לא היו נכנסים אלא אילו היו נכנסים. [וזה דלא כמו שכתבו התוספות שם 'אלמלא' ביו"ד, פירושו אילו כן, ו'אלמלא' באל"ף, פירושו אילו לא].

אמנם באמת ליעקב פירש כפירוש השני של 'אלמלא', וכתב לבאר וז"ל: פירוש, אם לא היה כן שנכנסו לארץ ישראל לאחר שדברו לשון הרע, אלא שנכנסו בלא לשון הרע, אז כשנכנסו לארץ ישראל לא היה מתקיים כל אמונת העולם לפניהם אלא הם לבדם היו שולטים על כל העולם אז כשנכנסו לארץ, ומפני שקודם כניסתם דברו לשון הרע, מפני זה נשאר כל העולם קיים כשנכנסו, וזה שאמר 'לא הוה קאים עלמא' וגו', ומפני שקודם כניסתם דברו לשון הרע, נתנו כח ושליטה לנחש ולאמונת העולם לשלוט. ע"כ. ובספר הזכות [לבעל חידושי הר"ם] בפרשת שלח כתב וז"ל: ולעניות דעתי פירוש מה שכתב בזהר רבי שמעון אמר אלמלא הוה עיילין ישראל לארעא באומנא דלישנא בישא וכו' אינו מובן כלל עיי"ש במקדש מלך

אֲטִיל בְּהַ זֹהֶמָא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְעַל כֵּלָּא מַחֲלָ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בַּר מִן לִישָׁנָא בִישָׁא. בְּגִין דְּכָתִיב (תהלים יב ה)

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

עתה יבאר חומר עון לשון הרע יותר מכל העבירות מפני שהוא ככופר בעיקר.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, גדול מאד עון לשון הרע,^א **וְעַל כֵּלָּא** - ולכן על כל מה שחטאו, אף עבודה זרה וגילוי עריות כמו בעגל ובשיטים,^ב **מַחֲלָ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** - מחל הקדוש ברוך הוא, **בַּר מִן לִישָׁנָא בִישָׁא** - חוץ מלשון הרע,^ג **בְּגִין דְּכָתִיב** - כמו שכתוב (תהלים יב ד-ה) **וְכָרַת**

אֲטִיל בְּהַ זֹהֶמָא - משבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא,^ד וגם כאן קבלו זוהמא על ידי חטא לשון הרע, ואם היו נכנסים כך לארץ ישראל שהיא סוד חוה, מלכות, היה גורם כביכול לאחיזת החיצונים בקדושה ח"ו, ולכן מתו במדבר ועל ידי זה נפרדה מהם הזוהמה ואז יכלו ישראל ליכנס לארץ.^ה

מְקוּרוֹת וְצִוּוּיִם

וזכור אל תשכת. עכ"ל. כיוצא בזה ראה פרדס רמונים (שער מה פרק ו) ו"ל: וידמה המעין כי מה שאמר שהטיל בה זוהמא הוא ששמש הוא עמה ח"ו והטיל בה זוהמא כמ"ש שבא נחש על חוה כמשמעו ח"ו חלילה וחלילה כי מי נגע ידו בכך ונקח. ודברי הרשב"י ע"ה הם 'מים עמוקים וכו' ואיש תבונה ידלנה' וכו', עיי"ש.

ח. ע"פ הגר"א. וז"ל: הכא נמי דקבילו זוהמא וכמו שכתוב (יד לב) 'ופגרים אתם יפלו' וגו' דידוככו מהאי זוהמא וכמו שכתוב לקמן (קסב) 'אני אמרתי אלוקים אתם וכו' [מה מיתנתו של אדם אחיזת ליה לעפרא, בגין דיתמחי ההוא יצר הרע די בגייה, וההוא יצר הרע איהו דמית, ואתעכל בגייה] כיון דאמשכתון וכו' מאי פגריכם וכו' [דא יצר הרע כליל דכר ונוקבא, חסונון דאית בכו, דיצר הרע נחית תדיר לחסרונו, ולא סליק] ועל דא (יד לה) 'במדבר הזה יתמו ושם ימותו' אינון אלוהי' וכמו באדם הראשון דאוליד קין מזהוהו זוהמא ולא אתתקן העולם עד דאתמחון במבול, וכן אלמלי עאלו בהאי זוהמא לארץ ישראל, דהיא סוד חוה נוקבא. עכ"ל.

ט. בספר יראים (מצוה קצא) למד מענין המרגלים שאסור להוציא דבה על חצצי חבירו. ופסק כן הללכה בחפץ חיים (כלל ה ס"ו) **י. ע"פ הרמ"ק.**

יא. כמו שאמרו חז"ל (וערין סו): 'רבי אחא ברבי חנינא אומר סיפר [לשון הרע] אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנאמר 'כרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות'. הגר"א. ועיין לעיל (נג) 'תא חזי, כל חובי עלמא קודשא בריך הוא מכפר עלייהו בתשובה, בר מהוהו לישנא בישא, דאפיק שום ביש על חבריה. [בא וראה, על כל חטאי העולם הקדוש ברוך הוא מכפר בתשובה, פרט מאותו לשון הרע שמוציא שם רע על חברו]. ובתיקוני זוהר (קלב): 'פומא עקימא לא שריא ביה קודשא בריך הוא דאיהו מום, כל שכן אם דבורא דיליה עקים, עליה אתמר (קהלת א טו) מעות לא יוכל לתקון'. וכתב הגר"א שם: 'דאיהו מום דמאן דדבורא דיליה עקים עליה וכו' כצ"ל ורצה לומר כמו שאמרו כבר כרתו דוד ברוח הקדש וכו' (ורשב"י לשיטתו בכל זה, אינו לנספר לשון הרע תקנה. מנוחת שלום)

במדרש תנחומא (בראשית ה) 'רבנן אמרי קשה לה"ר שביא מיתה על אדה"ר, שעמד נחש ואמר לאדם וחוה כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם (בראשית ג ה) שמן האילן הזה אכל כשברא את עולמו וכל אומן שונא בני אומנתו והייתם כאלהים (שם) שמעו לו וגרמו מיתה להם ולתולדותיהם עד סוף כל הדורות'. [וראה רש"י שמות (ג ד): רמז לו של ססיפר לשון הרע על ישראל, ותפש 'אומנתו של נחש]. וראה ערכין טו: 'אומר ריש לקיש מאי דכתיב אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון, לעתיד לבא מתקצצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות, ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך, אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון, ובווהר (ח"ב רסה א) 'תא חזי, כד האי אתערוד לישנא בישא אתער לתתא, כדון האי נחש עקלתון, סליק קשקשיו, ואוקים לון כסליקו, ואתער מרישא עד רגליו, וכד קשקשיו סליקו ומתערי, כדון כל גופא אתער'. [בא וראה, כשהקשקשיו שלושון הרע הזו מתעוררת למטה, אזי הנחש העקלתון הזה מעלה את קשקשיו ומעמיד אותם בעליה, ומתעורר מראשו עד רגליו. וכשקשקשיו עולים ומתעוררים, אזי כל הגוף מתעורר] ולעיל (מו): 'דבגין לישנא בישא, חויא אזדמן, בין לעילא בין לתתא, דכתיב, (במדבר כא ו) 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים'.

ז. עיין בדברי הארז"ל בשער מאמרי רשב"י (בביאור האדרא רבא דף קכה) וז"ל: כי גם הקליפות הנקראים אלהים אחרים העומדים בסיום אלהים קדושים הנו', עולין ונכללין גם הם בסיום האלהים קדושים ומתקשרים שם עמהם. ואז כאשר מזדווגים ז"א ונוקביה דאצילות הקדוש ונכנסין אותם האלהים ביסוד שבה ביסוד החמש' גבורו' מנצפ"ך כנו', וכיון שהקליפות הם מתקשרים ונכללים בסיום אלו האלהים קדושים נמצא כי ח"ו דומה כאלו **הם עצמם נכנסו שם ביסוד הנקבה והטילו בה זוהמא**, אבל הוהר והשמר בנפשך מאד מאד אל יעלה בדעתך שהדברים כפשטן כמו שאמרו ז"ל שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא, כי חלילה להאמין הדברים כפשטן. אמנם רז"ל נתכוננו אל מה שאמרו כי בהיותם נקשרים ונכללים ומיוחדים בסיום אלו האלהים קדושים, **נחשב כאלו הם עצמם נכנסו אל הקדש פנימה ח"ו,**

'אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁוֹנָנוּ נִגְבִּיר שְׁפִתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ'. תָּא חֲזִי, כְּמָה עֶבֶד הֵהוּא לִישָׁנָא בִישָׂא, גָּזַר עַל אֲבָהֵתְנָא דְלָא יִיעוּל לְאַרְעָא וּמִיתוּ אֵינֵן דְאָמְרוּ. וְאֲתַגְזַר בְּכִיָּה לְדַרְי דְרִין. (כָּל שְׁפֵן הֵכָא דְאִפִּיקוּ לִישָׁנָא בִישָׂא עַל פְּלָא) כְּבִיכּוּל בִּינֵן דְאִפִּיקוּ עַל אַרְעָא קְדִישָׂא, בְּאִלּוּ אִפִּיקוּ עֲלֵיהּ. בְּגִין כֵּךְ קִנְיָ קוּדְשָׂא בְרִיךְ הוּא עַל דָּא,

הַפְתָּר וְהַפְּסוּד

ונגזר בכיה לדורי דורות, שנחרב בית המקדש באותו מועד, כמו שאמרו חז"ל (תענית טו.) 'אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם בכיתם בכיה של חנינם, ואני קובע לכם בכיה לדורות'. והטעם שהחמירו כל כך בעונשם, משום שאפילו סתם לשון הרע הוא חמור מאוד, **כָּל שְׁפֵן הֵכָא דְאִפִּיקוּ לִישָׁנָא בִישָׂא עַל פְּלָא** - קל וחומר כאן שהוציאו לשון הרע על הכל, כלומר על בורא העולם כביכול, ומבאר, למה נחשב שהוציאו לשון הרע עליו, **בִּינֵן דְאִפִּיקוּ עַל אַרְעָא קְדִישָׂא, כְּאִילוּ אִפִּיקוּ עֲלֵיהּ** - מכיון שהוציאו על הארץ הקדושה, כאילו הוציאו עליו יתברך, כי ארץ ישראל היא כנגד המלכות, נוקבא דזעיר אנפין^י, **בְּגִין כֵּךְ קִנְיָ קוּדְשָׂא בְרִיךְ הוּא עַל דָּא** - בגלל זה קינא הקדוש ברוך הוא על זה^י,

יְהוָה כָּל שְׁפִתֵי חֲלֻקוֹת לְשׁוֹן מִדְּבַרְתְּ גְדֻלוֹת **אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁוֹנָנוּ נִגְבִּיר שְׁפִתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ** ביאור הכתוב: ה' יתברך יעניש ויכריח את אלו שאומרים בלשונינו נגבר^י, שפתינו ברשותינו, כי מי אדון לנו לצוות עלינו שלא לדבר^י. וכופרים בהשגחת ה' עליהם, עד שמגיעים לכפירה בעיקר^י.

אחר שהפליג רבי שמעון לבאר את החטא הנורא של לשון הרע^י, יבאר עתה את עונשם של המרגלים וישראל, ויבאר שחטא המרגלים היה חמור יותר מסתם לשון הרע מפני שדברו כביכול כלפי מעלה ועל כן היה צריך להיות עונשם חמור ביותר אלמלא תפילת משה עליהם.

תָּא חֲזִי כְּמָה עֶבֶד הֵהוּא לִישָׁנָא בִישָׂא - בא וראה כמה פעל אותו לשון הרע, **גָּזַר עַל אֲבָהֵתְנָא דְלָא יִיעוּלוּ לְאַרְעָא**^י - בגללו נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, **וּמִיתוּ אֵינֵן דְאָמְרוּ** - ומתו אלו שאמרו, הם המרגלים שמתו במגיפה^י, **וְאֲתַגְזַר בְּכִיָּה לְדַרְי דְרִין** -

מקורות וציטוטים

דרש ר' שילא איש כפר תמורתא מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טיבורם והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם ומטיבורם ונכנסות בלשונם. ורב נחמן בר יצחק אמר באסכרה מתו^י.
יז. לפנינו הסגירו משפט זה (עד המילה 'כביכול') ע"פ דרך אמת שהסגירו וכתב על זה 'מיותר', ובהגהות בעל המוקדש מלך בדפוס אמסטרדם מחק משפט זה לגמרי, [ולפי זה המילה 'כביכול' קאי על המשך], אמנם בדפ"ד וכן הרמ"ק והגר"א גרסו כל זה.
יח. כמבואר בעץ חיים שער ל"ב פרק ג: 'דחל נוקבא דז"א והיא הנקראת ארץ ישראל'.
יט. כתב הגר"א: 'כיון דאפיקו' כו' שארעא קדישא אחיד בשמיה, 'בגין כן קני' וכו' כמו 'קנא לאשתו' (ע"פ במדבר ה יד) וכמו שכתוב (זכריה ח ב) 'קנאתי לציון קנאה גדולה' ע"כ. וראה בעץ חיים שער לב פ"ג: 'כי ארץ היא נקבה כנועד וישראל הוא בעלה ז"א וזהו ארץ ישראל'.

יב. רש"י שם.

יג. בתרגום יונתן: מן דכפרין בעקרא דאמרין בלישנא נתגבר ספותנא עומנא מן רבון דלנא [-בגלל שכופרים בעיקר שאומרים בלשונם: נתגבר בשפתינו אתנו, מי אדון עלינו].
יד. ע"פ הרמ"ק, ו"הגר"א הביא מה שאמרו חז"ל (ערכין שם) 'אמר רבי יוחנן משום ר' יוסי בן יזמרא כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו'. וראה בתנחומא (מצודע ב) 'קשה לשון הרע שאין אדם מוציאו מפיו עד שהוא כופר בהקב"ה, שנאמר (תהלים יב ה) אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו'.
טו. לפנינו גביר שפתינו אתנו מי אדון לנו'.
טז. הוזהר באו"י.

טז. כמו שכתוב (יג לו) 'ומתו האנשים מוציא דבת הארץ רעה במגפה לפני ה' ו' אמרו חז"ל (סוטה לה) 'אמר רבי חנינא בר פפא

(בלומר קני לשמיה) וְקַאִימוּ יִשְׂרָאֵל בְּלִהוּ לְאִשְׁתַּצָּאָה מֵעֲלָמָא, אֲלִמְלֵא
בְּעוֹתִיָּה דְּמִשְׁתָּה.

'וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ' וגו' (במדבר יג כז). אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מַאי שְׁנָא
הָכָא 'וַיִּסְפְּרוּ', וְלָא בְּתִיב 'וַיִּגִּידוּ', אוּ 'וַיֹּאמְרוּ'. אָלָא

הַפְּתָר וְהַפְּכוּד

כְּלוֹמַר קְנֵי לְשִׁמְיָה - כלומר, קינא לשמו, שהיא המלכות^א, ובגלל זה **קַאִימוּ יִשְׂרָאֵל בְּלִהוּ לְאִשְׁתַּצָּאָה מֵעֲלָמָא** - עמדו ישראל כולם להיות כלים מהעולם, מחומרת עוונם שדברו כלפי מעלה, **אֲלִמְלֵא בְּעוֹתִיָּה דְּמִשְׁתָּה** - אם לא תפילתו של משה שהועילה להצילם מעונש חמור זה, ונענשו רק בעונש סתם לשון הרע^ב.

וּיּוֹצִיאוּ דְּבַת הָאָרֶץ

חֲלַב וְדָבֵשׁ הוּא זֶה פְּרִיָּהּ' וגו'. אָמַר רַבִּי חִיָּיא
- יש להקשות, **מַאי שְׁנָא הָכָא 'וַיִּסְפְּרוּ' וְלָא בְּתִיב 'וַיִּגִּידוּ'** - מה נשתנה כאן שנכתב 'ויספרו', ולא 'ויגידו', או לכתוב 'ויאמרו' - לבד, ואין צורך לכתוב 'ויספרו לו ויאמרו'^א, אָלָא -

בתחילת דבריו מקשה רבי חייא על הלשון 'ויספרו', ומבאר ההבדל בין 'הגדה' 'אמירה' ו'סיפור', וכאן שייך בדווקא לשון 'סיפור', שרצו לגלות ולפרסם דעתם בגנות הארץ.

כתוב בפסוק (במדבר יג כז) **'וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ'** באנו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת

מְקוּרוֹת וַיּוֹצִיאוּ

עַל דָּא, תָּא חִזִּי, כְּמָה עָבַד הֵהוּא לִישְׁנָא בִּישָׂא, גִּזְרַע אֲבִהֶתְנָא דְּלָא יִיעוּל לְאַרְעָא וּמִיתוּ אִינוּן דְּאַמְרוּ. וְאַתְגַּזְרַע בְּכִיָּה לְדַרְי דְּרִין. וְקַאִימוּ יִשְׂרָאֵל בְּלִהוּ לְאִשְׁתַּצָּאָה מֵעֲלָמָא, אֲלִמְלֵא בְּעוֹתִיָּה דְּמִשְׁתָּה וּמִפְּרִישׁ: [אחר שהביא רבי שמעון שהקדוש ברוך הוא מחל על הכל חוץ מלשון הרע] **'כֹּל שֶׁכֵּן' וְכוּ'** כל שכן כאן שדברו לישראל בישא עליו יתברך כביכול, בגלל שדברו על ארץ ישראל וכנ"ל. ועל זה קינא ה'. 'תָּא חִזִּי' וכו' בהקדם מה שמבואר בחז"ל (ירושלמי פ"א ה"א, ועיין ערכו טו): 'שלושה לשון הרע הורגתו, המספרו המקבלו ומי שנאמר עליו, ולכן נגזר כאן על ג', 'גזר על אבהתנא דלא יעלו לארעא' - זה המקבלו, 'ומיתו אינון דאמרו' זה המספרו, 'ואתגזר בכיה לדרי' זה מי שנאמר עליו, היא ארץ ישראל, כמו שכתוב (איכה א א) 'איכה ישבה בדד וגו' בכה תבכנ'. אלא שיש להקשות הלא גם 'גזר על אבהתנא' הוא על מי שנאמר עליו, כי נגזר עליהם רק שלא יכנסו לארץ, לכך אמר 'וקאימו ישראל כלוה לא שתצאה מעלמא אֲלִמְלֵא בעוֹתִיָּה דְּמִשְׁתָּה' שהיו עומדים כולם להתכלות, אלא שעמדה להם תפילתו של משה שרק דור הדמדבר ימותו ואחר כך יכנסו ישראל לארץ. ע"כ ע"פ הגר"א.

א. ע"פ מקדש מלך, הגר"א ואמת ליעקב.

ב. לפנינו ובדפוס ליוורנו וקושטא הסגירו מילים אלו, ובהגהות בעל המקדש מלך בדפוס אמטרדם מוחקו לגמרי. וכן הגר"א כתב: 'ומה שכתב 'כלומר קני לשמיה' הוא פי' איזה תלמיד מבחוץ'. אמנם בדפוס גרסו כן וכן בוותר שבא"י ובאמת ליעקב.
כא. כתב באמת ליעקב: קני לשמיה פירוש, מלכות נקרא שם כנודע. ע"כ. [עיי' ע"ח שער ל"ח פ"ו: 'מלכות רחל הנקרא שם כנודע']
כב. ביארנו כל הענין ע"פ הרמ"ק. וז"ל 'אמר רבי שמעון' וכו' הענין שהוקשה לרבי שמעון מה הועיל תפילתו של משה רבינו ע"ה אחר שנענשו ישראל כל שנענשו, לזה מה עשה [רבי שמעון], גילה חומר עון לשון הרע בשני חלקים, האחד העון שדברו סתם לשון הרע, השנית חומר עון זה בעצמו וזהו שאמר 'כל שכן הכא' וכו', וכשנבא לראות עונש שנענשו ימצא שלא נענשו אלא קצת העון דהיינו עון סתם לשון הרע, לא חומר העון הכא, דהיינו חלק כל שכן דקאמר. עכ"ל. והגר"א ביאר באופן אחר והפך את סדר דבריו הוזהר שלפנינו. ונביא תחילה את גירסתו: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְעַל כֵּלָּא מְחַל קוֹדֶשָׁא בְּרִיָּהּ הוּא, בְּרַ מִן לִישְׁנָא בִּישָׂא. בְּגִין דְּתִיב, אֲשֶׁר אָמַר לְלִשְׁוֹנָא נְגִידֵי שְׁפִתֵינוּ אֲתֵינוּ מִי אָדוּן לָנוּ. כֵּל שֶׁכֵּן הָכָא דְּאַפִּיקוּ לִישְׁנָא בִּישָׂא עַל כֵּלָּא בְּכִיבּוּל, בְּיָן דְּאַפִּיקוּ עַל אֲרָעָא קוֹדֶשָׁא, כִּיֵּילוּ אִפִּיקוּ עֲלֵיהּ. בְּגִין כֵּן קְנֵי קוֹדֶשָׁא בְּרִיָּהּ הוּא

כָּל חַד אֲוֹלָיִף מִלֶּמָּה בַּלְחֻדוּי. וַיִּנְיָדוּ, בְּכָל אֶתֶר רָמֵז קָא רָמֵז
 בְּחֻכְמָתָא, וְהָא אֶתְמַר. וַיֵּאמֶר, אַמִּירָה בְּעֵלְמָא. וַיֵּאמְרוּ, הֲרַהוּרָא
 דְּלָבָא. וַיֵּאמְרוּ, תַּפְקִידְתָּא. וְהָא אֲוִקִימָנָא בְּכַמְה אֶתֶר. וַיִּסְפְּרוּ,
 פְּרִישׁוּתָא דְּמִלֶּמָּה בְּכָל אֶתֶר.

הַפְּתָר וְהַפְּבֹר

אַמִּירָה בְּעֵלְמָא - אמירה לבד, בלי לספר ולפרש הדבר היטב¹. האופן השני הוא **וַיֵּאמְרוּ, הֲרַהוּרָא דְּלָבָא** - הרהור הלב, שגם הוא נקרא 'אמירה'. והאופן השלישי הוא **וַיֵּאמְרוּ, תַּפְקִידְתָּא** - ציווי, כלומר שפוקד ומצוה, **וְהָא אֲוִקִימָנָא בְּכַמְה אֶתֶר** - והרי העמדנו בכמה מקומות². אמנם הלשון **וַיִּסְפְּרוּ** משמעותו, **פְּרִישׁוּתָא דְּמִלֶּמָּה בְּכָל אֶתֶר** - פירוש הדברים בכל מקום³. כלומר כשאדם מבאר ומפרט דבריו. וכאן שהרחיבו בתיאור ביאתם לארץ כדי לגנותה, נקרא סיפור⁴.

אלא בדווקא נקט לשון זה, כי **כָּל חַד אֲוֹלָיִף מִלֶּמָּה בַּלְחֻדוּי** - כל אחד מלמד דבר לבדו. כלומר, יש משמעות שונה לכל מילה ממלים אלו וכאן שייך דווקא הלשון 'סיפור'. ומבאר מהו לשון **וַיִּנְיָדוּ**, **בְּכָל אֶתֶר רָמֵז קָא רָמֵז בְּחֻכְמָתָא** - בכל מקום רמז רומז בחכמה, כלומר שמרמז על גילוי סודות החכמה, **וְהָא אֶתְמַר** - והרי כבר למדנו לעיל⁵, וכאן לא היה דברי חכמה ולא שייך לשון זה⁶. ולכתוב לשון 'אמירה' לבד גם לא שייך, כי לשון אמירה מתפרש בשלשה דרכים: הראשון הוא **וַיֵּאמֶר**,

מקורות וצייונים

ד. ראה במקדש מלך שכתב: והכא אין שם חכמה, לכך לא כתב 'ויגידו'. ע"כ.
 ה. הגר"א.
 ו. כמו שכתב (ספ"ט ו'ו) 'ויאמר המן בלבו' (באישית כו טא) 'ויאמר עשו בלבו' וכיוצא. הגר"א.
 ז. כמו (במדרש טו לח) 'ואמרת אליהם ועשו להם ציצית' (וינה ב יא) 'ויאמר ה' לדג' וכיוצא בזה הרבה. ע"פ הרמ"ק והגר"א. ובדמשק אליעזר כתב: 'תפקידתא, כמו המפקיד אצל חבירו שהוא בחשאי ולא כדיבור והם היו רוצים להוציא חדר מן הכח אל הפועל. ע"כ. וכן כתב אמת ליעקב: תפקידתא פירוש ש'ויאמרו' הוא הרהור הלב ופקדונו של הלב שהיה נפקד שם. ע"כ.
 ח. בזהר ויחי (רד ב) מבואר דאמירה היא בחשאי. וכן לעיל (ק"ב ב) דאמירה היא דלא בעא לארמא קלא, וכן בזהר ויצא (קו א) ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו' ואיהי אקדימת לאורחא, ואמרה ליה בחשאי וכו'. [ומה שכתב 'הוא אוקימנא בכמה אתר' ולכאורה מבואר בשאר מקומות הנ"ל פירוש אחר, מיושב לפירוש הדמשק אליעזר שכונת זוהר כאן תפקידתא הוא אמירה בחשאי ועל זה אמר 'הא אוקימנא בכמה אתר'].
 ט. בספר זכירה לחיים (להר"ח פלאגי' ב דף ז' ע"א ד"ה א"ו) גרס **'פרישותא דלעילא'**. וצ"ב פירוש.
 י. ע"פ רמ"ק וקרני אור. ועיני ביאור הגר"א לספד"צ (מ"א מ"א ד"ה בספ"ט): וסיפור הוא הדעת שמוציא השכל מהכח אל הפועל.
 יא. פירשנו ע"פ הרמ"ק וקרני אור. ולא מתפרש לפי זה למה לא כתב רק ויספרו בלי ויאמרו. ובמקדש מלך ביאר בדרך אחרת את התירוץ.

ב. ע"פ הרמ"ק. ומקדש מלך כתב: 'כל חד אולף מלה בלחודו' דהיינו כל אחד היה מסדר הדיבה שיאמר לפני משה רבינו ע"ה. ע"כ.
 ג. בזהר (ח"א רלד) רבי יוסי שאל לרבי שמעון, אמר ליה, ואגידה, או יגד, או ויגדו, וכן כלהו, דתנינן דרוז דחכמתא איהי, אמאי במלה דא (בכלהו) איהו רוז דחכמתא. אמר ליה, בגין דאיהו מלה דאתיא בגימ"ל דל"ת בלא פירודא, והאי איהו רוז דחכמתא. [רבי יוסי שאל את רבי שמעון, אמר לו, ואגידה, או יגד, או ויגידו, וכן כולם, ששינוי סוד החכמה היא, למה בדבר זה (בכלם) הוא בסוד החכמה? אמר לו, מושם שהוא דבר שבא בגימ"ל דל"ת בלי פרוד, וזהו סוד החכמה]. וכתב הגר"א: 'ויגידו בכל אתר' וגו' דהוא מלתא דהגדה, וכבר פירשו בזהר (עין תקינות יאר כ נד). דהוא ג' וד' יוד באמצע, הוא מלתא דחכמתא, והמן כורע גד, והנה המגיד הוא הגימל והשומע הוא ד', גמול דלים עם תלמידים והוא ללמוד וללמד והיוד היא החכמתא כידוע. ע"כ. והמתבאר בדבריו (ומבואר יותר בדבריו בתקוני זוהר תקינות כא (שם) בד"ה ג"ד איהו) שהגימל הוא היסוד שגומל ומשפיע לעטרת היסוד הנקראת דלה, והסיפה היא יוד שהיא סוד החכמה בכל מקום. (ועי' בית עולמים דף קפח ע"ב ד"ה והוא שהארץ בזה, ובתנן דבריו כתב וז"ל: והמן כורע גד והוא ארע דגיד שני ד' הוא בח' יסוד ועטרת יסוד ששם שורש הנקבא מלכות, שהיא דלה ועונה, יסוד הוא או גומל דלים והי' דגיד הוא טיפת החוחין ששורשו מיי"ד עילאה מוח טימאה והוא ארע דגיד). וראה בפרדס רימונים (שער כג פרק ח) הגדה עקרו בחכמה לכל לשון ויגד ותגד וכדומה הוא בחכמה וכן נדרש בשיר השירים (בזהר חדש דף עז) בפסוק הגידה לי (א ז) [וז"ל זוהר חדש שם: 'הגידה לי, אימא לי רזין דחכמתא עילאה!'] ובוהר ויחי (דף ר"ד ע"ב) ובמקומות רבים מהזוהר. ע"כ.